

VARSINAIS-SUOMEN KÄRÄJÄOIKEUS

EGENTLIGA FINLANDS TINGSRÄTT

Sairashuoneenkatu 2-4, PL 376

20101 Turku

puh. 0295646200/ fax. 0295646285

LAUSUNTO

29.01.2014

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

OM 16/41/2012

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain tarkistamisesta

Pyydettyinä lausuntona mietinnöstä ”Velkajärjestelylain tarkistaminen” (Mietintöjä ja lausuntoja 59/2013) Varsinais-Suomen käräjäoikeus lausuu seuraavaa.

Mietinnössä ehdotetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia tarkistettavaksi osauudistusten keinoin aiemman ehdotuksen (Velkajärjestelyn uudistaminen Mietintöjä ja lausuntoja 11/2011) sisältämän kokonaisvaltaisen lakiuudistuksen sijasta. Hallituksen esityksen muotoon kirjatun mietinnön yleisluontoisena tavoitteena on saattaa velkajärjestelylaki vastaamaan nykyisen yhteiskunnan vaatimuksia. Konkreettiset tavoitteet liittyvät yksityishenkilön velkajärjestelyn avaamisen yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien suuntaan, nuorten ylivelkaisten henkilöiden aseman parantamiseen, luotonantajavastuun toteuttamiseen sekä lakiin sisältyvien menettelytapojen virtaviivaistamiseen.

Käräjäoikeus pitää uudistuksen yleisiä tavoitteita kannatettavina. Käräjäoikeus kiinnittää kuitenkin yleisenä havaintona huomiota siihen, että velkajärjestelyn hakemisesta suoriutumisen edelleen on yksityisen kansalaisen näkökulmasta hyvin vaikeaa. Velkaneuvontapalveluiden tuottamiseen tulee siten suunnata riittävästi resursseja. Yksityiskohtaisemmin kiinnitetään huomiota seuraaviin ehdotuksiin:

9 a § Pykälässä säädetään velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisen syyn vuoksi. Ehdotuksen mukaan väliaikaisena syynä ei pidettäisi tilannetta, jossa maksuvaran puuttuminen tai sen vähäisyys johtuvat työttömyydestä, joka on kestänyt yli 18 kuukautta tai velallisen ollessa alle 25-vuotias yli 9 kuukautta. Tällä hetkellä työttömyyttä pidetään vakiintuneessa oikeuskäytännössä väliaikaisena, jos työttömyys on kestänyt alle 24 kuukautta.

Ehdotus on periaatteessa oikean suuntainen kun sen tavoitteena on nuorten velallisten aseman parantaminen. Ehdotus johtanee kuitenkin huomattavaan hakemusten määrän kasvuun tuomioistuimissa etenkin nuorten velallisten osalta. Lisäksi on huomattava, ettei kasvu kohdistu vain hakemuksiin, vaan odotetta-

vissa on myös lisäsuoritusta koskevien hakemusten määrän kasvu erityisesti nuorten osalta, koska he mitä todennäköisimmin tulevat työllistymään maksuohjelman keston aikana. Kun nuori valmistuu ja hakeutuu työelämään, on tyypillistä, että työpaikkaa ei välttämättä saa heti. Lyhyt aikamäärä enemmänkin passivoi nuorta velallista olemaan ensin työttömänä, hakeutumaan velkajärjestelyn piiriin ja vasta tämän jälkeen ottamaan työn vastaan. Tällaisella menettelyllä velallinen pääsee huomattavasti parempaan asemaan kuin jos hän olisi töissä ja sitten hakeutuisi velkajärjestelyyn. Edellä olevan johdosta käräjäoikeus pitää yhdeksän kuukauden aikamäärää liian lyhyenä ja ehdottaa nuoren henkilön työttömyysjakson pidentämistä ehdotetusta ennen kuin nuori velallinen voisi hakeutua velkajärjestelyyn.

10 § Lainkohdassa säädetään velkajärjestelyn yleisistä esteistä. Pykälän **3 kohta** ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että lakisääteisten velvollisuuksien olemassaolo laiminlyönti elinkeinotoiminnassa muodostaa esteperusteen vain silloin kun se ei johdu maksukyvyttömyydestä. Ehdotus on hyväksyttävä. Perusteluihin tulisi kuitenkin vielä selvytyksi lisätä, että velkajärjestelyn este on kuitenkin olemassa, jos lakisääteisten velvollisuuksien maksu on ollut pitkäaikaisesta riippumatta siitä, onko velallinen suorittanut muita velkojaan vai ei.

7 kohta Luotonantajavastuu on mietinnössä toteutettu velkajärjestelyn yleisiä esteitä käsittelevän 10 § 7 kohdan muutoksella. Voimassa olevassa laissa em. lainkohdassa säädetään ilmeisen kevytmielisen velkaantumisen muodostamista esteperusteesta, mikä käytännössä onkin kaikkein yleisin esteväite, jonka esiintymiseen käräjäoikeudet joutuvat ottamaan kantaa. Käräjäoikeus pitää onnistuneena ilmeisen kevytmielisen -sanaparin korvaamista piittaamattoman ja vastuuttoman velkaantumisen käsitteillä, jotka jo nykyisessä oikeuskäytännössä ymmärretyllä tavalla nykykielisesti kuvaavat velallisen velkaantumisen moitittavaa luonnetta. Sen sijaan ongelmallisena lain soveltamisen ja näytöllisen selkeyden näkökulmasta voidaan pitää ehdotetun 10 § 7 kohdan jälkimmäistä osaa, jonka mukaan yhtenä tekijänä velallisen velkaantumisen piittaamattomuutta tai moitittavuutta arvioitaessa on otettava huomioon ”se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti”. On ennakoitavaa, että niin velanottajan kuin -antajankin ”vastuullisuudesta” luototustilanteessa tulee osapuolten välinen uusi kiistakysymys esteperusteen täyttymistä arvioitaessa. Jälkikäteen on hankala saada luotettavaa näyttöä siitä, millaisen selvityksen perusteella luotonantaja on velallisen luottokelpoisuudesta tehnyt ottaen huomioon esimerkiksi se, että velkoja on saatavien myynnin, luototustoiminnan päättymisen yms. seikkojen vuoksi saattanut vaihtua.

8 kohta Voimassaolevan VJL 10 § 8 kohdan mukaan velallisen laiminlyönti selvittää sovintoratkaisun mahdollisuudet muodostaa yleisen esteen velkajärjestelyn myöntämiselle. Mietinnössä ehdotetaan oikeuskäytännössä vain vähän sovelletun esteperusteen poistamista. Käräjäoikeus pitää ehdotusta perustelluna.

10 a § Pykälässä määritellään kriteerit, joiden täytyessä velkajärjestelyn myöntäminen on mahdollista yleisestä esteestä huolimatta. Käräjäoikeus pitää oikeana ja oikeuskäytännön kehityssuuntaa vastaavana mietinnössä ilmaistua tavoitetta vähentää velkaantumisesta kuluneen ajan merkitystä arvioitaessa velkajärjestelyn myöntämistä yleisestä esteestä huolimatta. Epävarmaksi kuitenkin jää, saavutetaanko nyt ehdotetulla muotoillulla sille asetetut tavoitteet. Mietinnössä esitetyn perusteella (s. 88) syntyy käsitys, että lainkohdassa mainittujen kriteerien haluttaisiin olevan tasaveroisessa asemassa painavien syiden olemassa oloa arvioitaessa. Yksittäistapauksen olosuhteiden ja kokonaisharkinnan perusteella osatekijät saavat kussakin yksittäistilanteessa painoarvonsa.

Ehdotetun sanamuodon mukaan velkaantumisesta kulunut aika on kuitenkin vaihtoehtoinen velallisen toimille velkojen maksamiseksi ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velalliselle ja velkojalle tulkitsijasta riippuen joko lisäedellytys velallisen toimille tai molemmille vaihtoehdoille. Pykälän sanamuotoa tulisikin arvioida uudelleen. Voimassa oleva VJL 10 a §:n sanamuoto ei käräjäoikeuden käsityksen mukaan edellytä velkaantumisesta kuluneelle ajalle asetettavaa suurempaa painoarvoa verrattuna muihin kriteereihin, vaan tähän on vaikuttanut lain esitöissä tähän suuntaan annettu ohjaus, kuten mietinnössäkkin (s. 87) todetaan.

11 b § Pykälässä ehdotettavaa uutta velkaselvittelyä on pidettävä erinomaisena uudistuksena. Velkaneuvonnan velkaselvittelyssä keräämät tiedot helpottavat asian jatkokäsittelyä kaikissa menettelyvaiheissa kaikkien osapuolten kannalta.

4 luku. Velkajärjestelyn hakemista ja alkamisen oikeusvaikutuksia käsittelevään neljänteen lukuun ehdotetaan tehtäväksi useita lisäyksiä, jotka liittyvät siihen, että elinkeinonharjoittajat tulevat velkajärjestelyn piiriin. Muutoksia on pidettävä perusteltuina. Ainoa asia, johon tulisi kiinnittää huomiota, on sellaisten velkojien asema, jotka ovat tehneet velallisen kanssa sopimuksen, joka jatkuu velkajärjestelyn hakemisen jälkeen (esim. vuokra, sähkö, vesi, teleliittymä, yms.). Velkajärjestelyssä velkajärjestelyn piiriin kuuluvat sellaiset velat, jotka ovat syntyneet ennen kuin velkajärjestely aloitetaan. Yrityssaneerauksen piiriin kuuluvat puolestaan sellaiset velat, jotka ovat syntyneet ennen kuin yrityssaneeraushakemus on jätetty tuomioistuimelle. On oletettava, että elinkeinonharjoittajien velkajärjestelyhakemusten käsittely tulee kestävästi kauemmin kuin muiden velkajärjestelyhakemusten käsittely. Tämän vuoksi hakemuksen jättämisen ja aloittamis päätöksen tai hylkäämispäätöksen välinen aika voi olla melko pitkä. Jos elinkeinonharjoittaja vaatii aloituspäätöksen yhteydessä väliaikaisia kieltoja, on mahdollista, että esimerkiksi vuokria ei makseta moneen kuukauteen, mutta velkojalla ei ole mahdollista purkaa vuokrasopimusta. Ongelma lienee ratkaistavissa siten, että elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyltä edellytetään sitä, että elinkeinonharjoittaja on velkajärjestelyhakemusta jättäessään jo niin maksukykyinen, että hän kykenee maksamaan hakemuksen jälkeen syntyvät uudet velat.

38 a § Pykälässä säädetään maksuohjelman vahvistamista yksinkertaistetussa menettelyssä. Uusi säädös nopeuttaa ja yksinkertaistaa maksuohjelman vahvistamisen menettelyä erityisesti tilanteessa, jossa yksi pieni velkoja vastustaa maksuohjelman vahvistamista. Lisäksi säädös lisää velkojien halukkuutta sovintoratkaisuun. Säädestä on edellä olevista syistä pidettävä perusteltuna. Kielellisesti kömpelönä muotoiluna huomiota kiinnittää ehdotetun pykälän 3 momentti, jossa negatiot ja sivulauserakenne tekee siitä vaikeasti ymmärrettävää.

7 luku. Mietinnön merkittävin uudistus liittyy yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien asemaan. Ehdotuksessa heidän pääsyään velkajärjestelyyn edistetään nykyisestä sekä mahdollistetaan yksityistalouden velkojen lisäksi myös elinkeinotoiminnan velkojen järjestely velkajärjestelyssä. Tavoite on oikeasuuntainen: työryhmän tavoin myös käräjäoikeus pitää velkajärjestelylain mukaista menettelyä yrityssaneerausta kevyempänä ja siten sopivampana menettelynä pienyritysten taloudellisen kokonaistilanteen korjaamiseksi.

Uudet elinkeinotoimintaa harjoittavaa velallista koskevat erityissäännökset sijoittuvat lain 7 lukuun. Uudet säännökset aikaansaavat sen, että elinkeinonharjoittajien velkajärjestelyhakemukset tulevat lisääntymään tuntuvasti. Yrityssa-

neerausmenettelyn puolella on havaittavissa, että osa yrityssaneerausta hakevista velallisista on tehnyt saneeraushakemuksen vain sen vuoksi, että konkurssimenettelyä on saatu pitkitettyä. Kun velkajärjestelyhakemuksen tekeminen on huomattavasti helpompaa ja halvempaa, on mahdollista, että velkajärjestelyä tullaan enenevässä määrin käyttämään konkurssin välttämiskeinona tai ainakin keinona pitkittää konkurssia. Edellä olevan vuoksi käräjäoikeus pitää tärkeänä, että uusien säännösten vaikutusta seurataan ja niiden toimivuutta tulisi tarkastella uudelleen 2-3 vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Tällöin voitaisiin selvittää, ovatko uudet elinkeinotoimintaa koskevat säännökset toimineet niin kuin on tarkoitettu. Lisäksi ehdotettua 45 b §:ää tulisi selventää siten, että jos tuomioistuimien havaitsee esteen olemassa olon, tuomioistuimien voisi velkojia kuulematta hylätä hakemuksen. Tällainen tilanne olisi käsillä esimerkiksi juuri silloin, jos velallinen toistuvasti hakisi velkajärjestelyä estääkseen konkurssin.

Mietinnön mukaan myös yritysvelallisia on tarkoitus avustaa kunnallisessa velkaneuvonnassa. Tähän liittyy huoli velkaneuvonnan resurssien riittävydestä. Samanaikaisesti velkaneuvonnan tehtävien lisäämisen kanssa on huolehdittava siitä, että velkaneuvonnalla on riittävät voimavarat uusista tehtävistä suoriutumiseen. Selvää on, että mietinnössä esitetyt velkaneuvonnan työtaakkaa keventäviksi tarkoitetut uudistukset (lisäsuoritusvelvollisuuteen liittyvät muutokset, saldopäivityksistä luopuminen) eivät tosiasiallisesti riitä kompensoimaan uuden, vaativan asiakasryhmän aiheuttamaa työmäärää. Taloudellisten resurssien lisäksi maamme velkaneuvontoihin tarvitaan todennäköisesti myös tiedollista satsausta, jolloin koulutustarve lisääntyy. Ennen lain voimaantuloa on huolehdittava, että velkaneuvoja on koulutettu riittävästi.

8 luku Menettelysäännöksiä ehdotetaan muutettavaksi niin, että ne mahdollistavat kustannustehokkaan toiminnan sekä tuomioistuimien että selvittäjien kannalta. Menettely yksinkertaistuu erityisesti tilanteissa, joissa velallinen toimittaa velkajärjestelyhakemuksen yhteydessä myös maksuohjelmaehdotuksen tuomioistuimelle. Esimerkiksi turhat saldopäivitykset poistuvat, jolloin kaikki osapuolet säästävät kustannuksissa. Lisäksi menettely tuomioistuimessa nopeutuu. Myös sähköpostin käyttöönotto tiedoksiannoissa säästää huomattavasti työaikaa ja postituskustannuksia. Käräjäoikeus pitää perusteltuna myös sitä, ettei selvittäjää pääsääntöisesti määrätä tapauksissa, joissa hakemus ja maksuohjelmaehdotus toimitetaan käräjäoikeuteen samanaikaisesti. Edellä mainittujen seikkojen vuoksi tähän säädöskokonaisuuteen liittyvät muutosehdotukset ovat kannatettavia. Käytännön uhkakuvan menettelyn yksinkertaistamista koskevien ehdotusten toteutumiselle muodostaa kuitenkin atk ym. tekniikan riittävyys ja toimivuus kaikilla asianosaistahoilla (tuomioistuimet, velkaneuvonta, velkojat, jne.). Käräjäoikeus yhtyy työryhmän esitykseen siitä, että asiointijärjestelmä tulisi kehittää ja ottaa käyttöön velkajärjestelyasioissa mahdollisimman nopeasti.

Menettelyn yksinkertaistamisen toteutuminen tavoitellulla tavalla myös käytännössä on tärkeää yhtäältä jotta ehdotuksessa esiin tuodut säästövaikutukset (s. 73) tosiasiallisesti toteutuisivat ja toisaalta, jotta käräjäoikeuksien voimavarat riittävät oikeudellisesti hankalampien elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyasioiden ratkaisemiseen.

Vaikutukset käräjäoikeuden toimintaan

Ehdotuksessa on tarkoitus parantaa elinkeinon- ja ammatinharjoittajien pääsyä

velkajärjestelyyn. Lisäksi on tarkoitus parantaa työttömien ja erityisesti työttömien nuorten pääsyä velkajärjestelyyn. Mietinnössä on todettu, että nämä toimenpiteet tulevat toteutuessaan lisäämään velkajärjestelyhakemusten määrää. Uudistus lisää siten käräjäoikeuksissa velkajärjestelyasioita ratkaisevien henkilöiden työmäärää selvästi ja tämä tulee ottaa huomioon henkilöresursseissa.

Lausunnon on valmistellut ma. käräjäviskaali, OTT Essi Kinnunen.

Laamanni

Kenneth Nygård